วารสารครุศาสตร์
ปีที่ 44 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) หน้า 389-397

เปิดประเด็น
Issues Raising

รับขวัญ ภูษาแก้ว

“เส้นบางๆ ระหว่างคิดนอกกรอบ...กับตอบไม่คิด”
Think outside the Box or Do not Think before Answering

บทนำ

การคิดต่างหรือที่หลายคนเรียกว่า **“คิดนอกกรอบ”** ไม่ได้มีไว้สำหรับนักโฆษณา นักออกแบบหรือนักสร้างสรรค์เพียงเท่านั้น แต่การฝึกคิดให้แตกต่าง หรือคิดนอกกรอบยังจำเป็นอย่างมากสำหรับทุกคน ทุกครอบครัวทุกองค์กร ดังที่ ศรัณยู (2553) กล่าวว่า “โลก คือทุกสิ่งที่คุณคิด แค่คุณเปลี่ยนมุมมองความคิด โลกก็พร้อมจะเปลี่ยนไปตามคุณ” “การคิดต่างทำให้นาซาสามารถนำเถ้ากระดูกของมนุษย์ขึ้นไปลอยอยู่บนดาวอังคารได้”

หากจิออร์ดาโน บรูโน (Giordano Bruno) ไม่กล้าเผยแพร่แนวคิดของโคเปอร์นิคัส (Copernicus) ที่ว่า ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ซึ่งเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดของอาริสโตเติล จนทำให้เขาถูกเผาทั้งเป็นป่านนี้เราก็ยังเข้าใจกันว่าโลกคือศูนย์กลางของจักรวาล

การคิดต่างทำให้นักกระโดดสูงชื่อ Dick Fosbury คิดท่ากระโดดสูง (กระโดดค้ำถ่อ) แบบใหม่จากเดิมที่เคยคว่ำหน้าลง เป็นหงายหลังลงพื้นและสามารถทำลายสถิติโลกได้ ท่าดังกล่าวเรียกว่า Fosbury Flop ซึ่งได้รับความนิยมมากจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ และรอน (วรพจน์และอธิป แปล, 2554) ที่ว่าผู้มีจิตสร้างสรรค์จะต่างจากผู้เชี่ยวชาญทั่วไปตรงที่รู้จักแผ้วถางหนทางใหม่ขึ้นมา พยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ รู้จักตรวจสอบสิ่งที่สร้างว่าเข้าท่าหรือไม่ เฝ้าค้นหาแนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้จากความผิดพลาด และสังคมยกย่องบุคคลเหล่านี้ที่สร้างนวัตกรรม ซึ่งนักสร้างเหล่านี้คือผู้ที่ **“คิดนอกกรอบ” หรือ “ยอดนักสร้างสรรค์ (Big C Creator)”** ดังนั้นความคิดนอกกรอบจึงจำเป็นสำหรับทุกคนทุกสังคม เนื่องจากเป็นการระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย การฝึกคิดนอกกรอบอย่างสม่ำเสมอช่วยให้ใจค่อยๆ เปิดกว้าง จนสามารถรับความแตกต่างของคนของสังคมได้อย่างแท้จริง การคิดต่างอย่าง

สร้างสรรค์นำมาซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกสบายของมนุษย์ ทำให้สังคมมีสีสันที่หลากหลาย น่าอยู่อาศัยมากขึ้น ดังนั้นการคิดต่าง หรือคิดนอกกรอบ จึงจำเป็นอย่างที่สุดสำหรับสังคมไทยในปัจจุบันที่กำลังมีปัญหาเรื้อรังและสลับซับซ้อนมากขึ้นทุกวัน การปลูกฝังฝึกฝนการคิดนอกกรอบให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมากเช่นกัน

ความหมายของการคิดนอกกรอบ

ความคิดนอกกรอบ หมายถึง การคิดโดยพิจารณาในสิ่งที่มีโอกาสเป็นไปได้เป็นการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่คิด แยบยลกว่าผู้อื่นและไม่เหมือนใคร (ชัยณรงค์ วงศ์ธีรทรัพย์, 2547 อ้างถึงใน พัฒนะ มรกตสินธุ์) ซึ่งตรงกับความหมายของ พัฒนะ มรกตสินธุ์. (2552). ที่ว่าความคิดนอกกรอบ หมายถึง แนวความคิดใหม่อย่างสร้างสรรค์ที่แปลกและแตกต่างจาก แนวความคิดเดิม เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแนวทางใหม่ สอดคล้องกับ ความคิดนอกกรอบ (Lateral Thinking) ตามแนวคิดของ เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono) ผู้คิดค้นแนวความคิดทางขวางหรือการคิดนอกกรอบ (Lateral Thinking) แต่งหนังสือมากถึงถึง 67 เล่ม และได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ ถึง 37 ภาษา และเป็นผู้บรรยายพิเศษในอีก 54 ประเทศ ได้ให้นิยามของความคิดนอกกรอบไว้ว่า หมายถึงกลุ่มของวิธีการ พร้อมทั้งเทคนิคต่างๆ ที่ได้ระดมกันเพื่อที่จะค้นคว้าวิธีการใหม่ๆ ที่แตกต่างไปโดยสิ้นเชิงจากวิธีการเดิมๆ ในการแก้ปัญหา ซึ่งการเข้าสู่ปัญหาเพื่อการแก้ไขนั้น เข้าทางด้านข้างมากกว่าที่จะเข้าทางด้านหน้า (วรวัฒน์ ปัญญาวุฒิพงศ์, 2547, อ้างถึงใน พัฒนะ มรกตสินธุ์) และความคิดนอกกรอบ (Thinking Outside the Box) คือ การคิดอย่างสร้างสรรค์โดยไม่ยึดติดอยู่ กับหลักการหรือข้อจำกัดเดิมๆ ซึ่งเชื่อกันว่าจะนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม (innovation) และการแก้ไข ปัญหาอย่างได้ผล (ผศ.ชลาธิป ชาญชัยฤกษ์)

จากที่กล่าวมา **ความคิดนอกกรอบ** หมายถึง การคิดในลักษณะที่ไม่นำกรอบการปฏิบัติแบบเดิมๆ มาเป็นข้อจำกัด เพื่อให้ได้วิธีการปฏิบัติใหม่ๆ แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม เพื่อใช้ในการคิดค้นสร้างแนวทางใหม่ๆ สร้างสรรค์นวัตกรรมและแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป ทั้งนี้ควรจะยังอยู่ในขอบเขตของความสามารถกระทำได้และการยอมรับปฏิบัติได้

ความสำคัญของการคิดนอกกรอบ

ทำให้มีการแข่งขัน เทียม โชควัฒนา ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความคิดนอกกรอบหรือความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า อภิศักดิ์ สุริยาปกรณ์. (2548). “ความคิดริเริ่มทำให้มีการแข่งขัน แม้แต่บริษัทในเครือของลูกหลานและผู้บริหารเก่าแก่ก็ต้องแข่งขันกันเอง คนอื่นๆ อาจจะมองว่าทำไมสินค้าแข่งกันเอง แต่แท้จริงแล้วการทำอย่างนี้ จะสร้างความกระตือรือร้นในหมู่

พนักงานอย่างต่อเนื่อง และทำให้พวกเขาต้องหาทางสร้างสรรค์อะไรแปลกๆ ใหม่ๆ อยู่เสมอ บริษัทก็ไม่หยุดนิ่ง กิจการก็เจริญเติบโต"

เป็นหนทางพัฒนาศักยภาพมนุษย์และสังคม การคิดนอกกรอบเป็นหนทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพทางด้านความคิดของมนุษย์ ให้มนุษย์ได้พยายามนำความรู้ที่มีอยู่หรือความคิดที่มีอยู่ นำเสนอออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม และการคิดนอกกรอบเป็นแนวทางเบื้องต้น ในการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าต่อไปได้ เพราะการคิดนอกกรอบเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่มีที่สิ้นสุด

เป็นแนวทางเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานชิ้นใหม่ๆ หากไม่เกิดแนวความคิดนอกกรอบแล้ว เทคโนโลยีต่างๆ ในโลกก็คงจะไม่ก้าวหน้าอย่างที่เป็นอยู่ ครั้งหนึ่งความคิดเรื่องการบินได้เหมือนนกเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวหาว่าเพ้อฝันสิ้นดี แต่จะดีกว่าไหม ถ้าเราเปลี่ยนคำว่า "เป็นไปไม่ได้" ให้กลายเป็น "แน่นอน ฉันต้องทำได้" (พัฒนะ มรกตสินธุ์, 2552) ดังนั้น

ความแตกต่างของการคิดนอกกรอบกับการตอบไม่คิด

บทสนทนาระหว่างครูและศิษย์หลังจากฟังการบรรยายพิเศษของรุ่นพี่ซึ่งเป็นวิทยากร นักเรียนถามคำถามว่า "ปลาฉลามกับหมีขั้วโลกสู้กันใครจะชนะ?" ทุกคนในห้องประชุมต่างตกใจในคำถาม ครูจึงถามย้อนกลับว่า "แล้วนักเรียนคิดว่าใครจะชนะ?" เพื่อนๆ ถามนักเรียนคนนั้นว่า "คิดดีแล้วเหรอที่ถามคำถามนี้?" รุ่นพี่วิทยากรซึ่งเรียนด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กตอบว่า "กรณีนี้สุดยอดความคิดนอกกรอบสามารถนำไปเป็นแนวการเขียนนิทานสำหรับเด็กได้" ส่วนรุ่นพี่นักเศรษฐศาสตร์ ตอบว่า "ต้องดูในเชิงการได้เปรียบเสียเปรียบของเงื่อนไขการต่อสู้" และพี่ที่เป็นนักกฎหมาย ตอบว่า "คดีนี้น่าสนใจใครผิดใครถูก" ครูจึงกล่าวกับผู้ถามว่า "นักเรียนลองไปคิดต่อว่าใครจะชนะ" การคิดนอกกรอบกับการตอบไม่คิด มีเส้นบางๆ กั้นอยู่กรณีดังกล่าว หากครูมองว่านักเรียนพูดแบบไม่คิด ครูมีโอกาสทำได้สองอย่าง ประการแรกคือการทำลายความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เช่น ดุ ตักเตือน ทำให้อาย นักเรียนก็จะไม่กล้าแสดงออกอีก ซึ่งอาจจะเป็นการทำลายความเชื่อมั่นและความกล้าแสดงออกของนักเรียนถึงการคิดนอกกรอบที่สร้างสรรค์และมีเหตุผลด้วย กับอีกประการคือครูจะเปลี่ยนสิ่งที่เด็กพูดให้เป็นความคิดสร้างสรรค์ โดยการพลิกเหตุการณ์ด้วยการใช้คำถามท้าทายการคิดต่อยอดของนักเรียน และเมื่อครูให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกโดยไม่ปิดกั้นแล้ว ครูต้องไม่ลืมการสอนให้นักเรียนได้ตระหนักถึงเหตุและผลกับการปฏิบัติที่เป็นไปได้ด้วย

การคิดนอกกรอบไม่ใช่การรื้อกรอบ หรือการไม่คิดก่อนตอบ ไม่คิดก่อนถาม เช่น การให้นักเรียนสวมเครื่องแบบมาเรียนหนังสือ บางคนบอกว่าใส่เครื่องแบบแล้วทำให้เรียนดีขึ้นหรือไม่การคิดลักษณะนี้ไม่ใช่การคิดนอกกรอบแต่เป็นการรื้อกรอบ เพราะการสวมเครื่องแบบ

นักเรียนเป็นวัฒนธรรม เป็นการฝึกระเบียบวินัย การคิดนอกกรอบต้องเปิดใจให้กว้าง รับฟังคำแนะนำของคนอื่น โดยใช้ปัญญาเป็นตัวตั้ง ยืนอยู่บนหลักเหตุและผล ไม่มีความลำเอียงต่อพฤติกรรมแบบใดแบบหนึ่ง คิดในเชิงบวกและสร้างสรรค์ตัดสินใจอย่างมีคุณภาพโดยใช้ปัญญามากกว่าอารมณ์และต้องมั่นใจได้ว่าผลของการตัดสินใจนั้นออกมาทางบวกและสร้างสรรค์ (กองวิทยาการ สำนักพัฒนากำลังพล กพ.ทร. 2558)

นอกจากนี้ เดอ โบโน. (2548) ได้ให้ตัวอย่างเกี่ยวกับความคิดกึ่งๆ เป็นไปไม่ได้ว่าอาจจะใช้วิธีการบิดเบือนความจริง หรือการขยายเกินความจริง เราอาจจะเสนอแนวความคิดที่เหลวไหลไร้สาระอะไรก็ได้ในตอนนั้นออกมาเท่ากับเป็นการปล่อยให้สมองสั่งการความคิดต่างๆ ออกมา โดยไม่ต้องห้าม หรือเห็นว่าไม่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ควรจะปล่อยให้ได้เกิดกระบวนการคิดคิดอะไรออกมาก็ได้ ซึ่งวิธีดังกล่าวคือกลวิธีฝึกคิดนอกกรอบและคำตอบที่ได้อาจจะเหมือนไม่ได้คิดก่อนที่จะตอบเพราะบางอย่างเป็นไปไม่ได้ หรือกึ่งๆ เป็นไปไม่ได้นั้นเอง

การตอบไม่คิดอาจจะคล้ายคลึงกับความคิดที่กึ่งๆ เป็นไปไม่ได้ ความคิดของมนุษย์ทุกคน ไม่ใช่ความผิดใหญ่หลวง แต่ควรต้องกลับมาพินิจพิจารณาถึงความน่าจะเป็น เป็นความคิดที่ไม่ได้จำกัดหรือตั้งเงื่อนไขว่า สิ่งที่คิดออกมาแล้วนั้นถูกหรือผิด หรือเป็นหนึ่งในทางเลือกที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้หรือไม่ ตอนแรกอาจจะไม่ใช้ความคิดนั้นแต่ให้พักความคิดนอกกรอบนั้นไว้ชั่วคราว แล้วจึงค่อยนำมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวอาจจะมี 3 สิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น เดอ โบโน. (2553)

1. ความคิดหนึ่งอาจถูกตัดสินว่าไม่ถูกต้อง เพราะไม่เข้ากรอบการตัดสินในปัจจุบัน แต่ถ้าความคิดนั้นถูกเก็บไว้ก่อน กรอบการตัดสินที่เคยใช้ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลง และความคิดนั้นก็อาจถูกพิสูจน์ว่าถูกต้องสักวันหนึ่ง

2. ถ้าความคิดถูกเก็บไว้อีกสักระยะหนึ่ง อาจจะจุดประกายความคิดใหม่ๆ ที่อาจจะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าความคิดนั้นถูกทิ้งไปเสียก่อน เช่น ถ้าความคิดถูกปฏิเสธที่ตำแหน่ง A แนวคิดอื่นๆ ก็จะถูกตัดทิ้งไปหมด แต่ถ้าความคิดนั้นถูกปฏิเสธที่ตำแหน่ง B เราก็จะได้แนวคิดอื่นๆ มาแล้ว ดังนั้นจะเกิดอะไรขึ้นกับความคิดแรกเริ่มก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญ

3. เราอาจจำเป็นที่ต้องผ่านบริเวณที่ไม่ถูกต้อง เพื่อให้เราอยู่ในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นเส้นทางที่ถูกต้อง ดังนั้นการคิดนอกกรอบกับการตอบไม่คิดย่อมขึ้นอยู่กับคนฟังด้วยที่จะเป็นคนคิดนอกกรอบ ไม่ยึดติดกับกรอบของตนจนแยกแยะไม่ได้ว่า สิ่งนั้นๆ คือการคิดนอกกรอบหรือการตอบไม่คิด เพราะกรอบสำหรับแต่ละคนไม่เหมือนกัน สำหรับบางคนคือเส้นตรง 4 เส้นนำมาทำเป็นกล่องสี่เหลี่ยม สำหรับบางคนอาจจะเป็นแปดเหลี่ยมหรือทรงกลม เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองของคน

ประโยชน์การคิดนอกกรอบ

การคิดนอกกรอบ เป็นแนวทางเบื้องต้น ในการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าต่อไปได้ เพราะการคิดนอกกรอบเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่มีที่สิ้นสุด เช่น

ค้นพบสิ่งใหม่ คนสมัยก่อน เชื่อว่าโลกแบน แต่โคลัมบัสเชื่อว่าโลกกลม จึงออกเดินทางรอบโลกเพื่อพิสูจน์ให้เห็นตามความเชื่อ จนทำให้เขาค้นพบดินแดนแห่งใหม่ นั่นคือ อเมริกา โคลัมบัส มีความคิดออกนอกระบบของคนในยุคนั้น ที่เชื่อกันว่าโลกแบน คนในสมัยนั้นจึงไม่กล้าล่องเรือไกลๆ เพราะกลัวตกโลกตาย (ฮ. นิกฮูกี้. อ้างถึงใน พัฒนะ มรกตสินธุ์, 2552) เพราะความกล้าคิดนอกกรอบของโคลัมบัส ทำให้ทราบว่า ดินแดนที่เขาคิดว่าเป็นประเทศอินเดีย แท้จริงแล้วคือผืนดินใหญ่ที่ยังไม่มีการค้นพบ

ได้ผลงานใหม่หรือนวัตกรรม การคิดนอกกรอบ เป็นแนวทางเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานชิ้นใหม่ๆ อยู่อย่างตลอดเวลา หากไม่เกิดแนวความคิดนอกกรอบแล้ว เทคโนโลยีต่างๆ ในโลกก็คงจะไม่ก้าวหน้าอย่างที่เป็นอยู่ แนวทางการแก้ปัญหา สิ่งอำนวยความสะดวกคงจะไม่เกิดขึ้น นวัตกรรมนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ เราจึงไม่ควรที่จะหยุดคิดหรือหยุดการเรียนรู้ เพราะไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นบุคคลที่ก้าวไม่ทันโลก ไม่ทันกระแสความเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่ด้อยประสิทธิภาพ (Poor Performance)

พัฒนาองค์กรให้ก้าวเดินหน้า การที่บุคลากรเกิดความคิดใหม่ๆ คิดแตกต่าง คิดนอกกรอบและได้รับการยอมรับ โดยไม่ได้มีการตำหนิว่าผิดหรือถูกต้องหรือขอนำกลับไปพิจารณาก่อน นับเป็นสิ่งที่จะสร้างให้บุคลากรให้กล้าคิดกล้าทำ ความคิดอันหลากหลายและแตกต่างของแต่ละคนนั้น สามารถผลักดันองค์กรให้เกิดความก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วเพราะการทำงานแบบทีมเวิร์ค (Teamwork) จะทำให้ก้าวหน้าต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและเกิดความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เทคนิคการสอนคิดนอกกรอบ

คนที่ประสบความสำเร็จหรือคิดค้นอะไรใหม่ๆ ได้นั้น จะต้องมีเครื่องมือการคิดที่เรียกว่า Lateral Thinking หรือการคิดนอกกรอบ ที่สามารถทำให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ได้ในเวลารวดเร็ว โดยเทคนิค การคิดแบบ Lateral Thinking นั้น มี 4 ขั้นตอน (Edward de Bono, 2015) คือ 1). การทำงานที่แตกต่างจากรูปแบบเดิม พาตัวเองออกมาจากสิ่งที่เราเคยชินอยู่จนมองไม่เห็น ว่าจะมีอะไรให้เปลี่ยนแปลง 2). การตั้งโจทย์ให้แตกต่างจากสิ่งที่เป็นอยู่ 3). คิดแบบหนึ่งแนวคิดแต่มีหลากหลายวิธีการ เพื่อให้ครอบคลุมหนทางต่างๆ มากที่สุด 4). การสุ่มคำเป็นวิธีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จากเรื่องใหม่ๆ

จากแนวทางดังกล่าว การนำหลักการของ เดอ โบโนมาใช้ในการสอนเทคนิคการคิดนอกกรอบ สามารถทำได้ ดังนี้

การสอนให้คิดบวก “ข้าพเจ้าไม่ได้ล้มเหลว ข้าพเจ้าเพียงพบกับ 10,000 วิธีที่ใช้งานไม่ได้” ข้อความของโทมัส เอลวา เอดิสัน (ออนไลน์, 2559) เป็นตัวอย่างของการคิดบวก สำหรับผู้ที่ไม่ชินกับการคิดให้แตกต่าง อาจจะเริ่มต้นประสบการณ์การคิดต่างด้วยการหัดคิดบวกในทันทีที่เจอปัญหา เพื่อให้สมองได้ผ่อนคลายจากความตึงเครียดของปัญหา ทั้งยังได้มองหาอีกแง่มุมของคำตอบที่แม้แต่ตัวเราเองก็คาดไม่ถึง ในห้องเรียนการฝึกให้นักเรียนคิดบวกทำได้หลากหลายแนวทาง เช่น การจัดกิจกรรมเรื่อง คิดต่างอย่างสร้างสรรค์ (นงลักษณ์ ประเสริฐและคณะ, 2551) ให้นักเรียนบอกข้อดีของน้ำท่วม ให้นักเรียนออกแบบสิ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนที่มาโรงเรียนสาย หรือในวันที่รู้สึกเศร้าที่สุดให้นักเรียนหาข้อดีของวันนั้นให้ได้ โดยการเขียนบันทึกว่าดีจังที่.....เป็นต้น

สร้างความท้าทายและอุปสรรค James & Ron (วรพจน์และอธิป แปล, 2554) กล่าวว่าเราไม่อาจบรรลุลักษณะนิสัยที่เข้มแข็งถ้าไม่ลองเสี่ยงซึ่งแม้จะล้มเหลวแต่โลกก็ไม่ได้แตกดับแต่อย่างใด ครูจึงอาจต้องมีแบบฝึกหัดที่ท้าทายความคิด มีกิจกรรมหรือโครงงานที่ต้องให้นักเรียนค้นหาตำตอบให้ได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ให้ได้แก้ปัญหาลองผิดลองถูกและทำจนสำเร็จโดยมีครูเป็นพี่เลี้ยง จะทำให้นักเรียนได้ฝึกคิดนอกกรอบจากความ ท้าทายและอุปสรรคเหล่านั้น

หยุดพูดคำว่า “เป็นไปไม่ได้” เพราะสิ่งแรกที่สกัดกั้นความคิดของคนเราคือคำว่า “เป็นไปไม่ได้” คำนี้มักจะหลุดออกมาทันทีที่สมองได้รับรู้เรื่องราวที่ผิดแปลกไปจากความเคยชินในชีวิตประจำวัน และเมื่อย้ำคำนี้บ่อยๆ สมองจะเริ่มหยุดคิด หยุดที่จะมองหาทางออกใหม่ๆ เมื่อเจอปัญหาและอุปสรรค และสิ่งนี้จะกำหนดให้ไปจำกัดความคิดของคนอื่นเพราะเห็นว่าสิ่งที่เขาคิดไม่น่าจะเป็นไปได้เช่นกัน และเมื่อบุคคลมีแนวการคิดแบบใดก็จะแปลความคิดของคนอื่นตามแบบการคิดของตัวเอง

ด้วยเหตุนี้ถ้าครูมีแบบการคิดที่ปิดกั้นการคิดนอกกรอบของตนเองก็จะส่งผลต่อการไม่เข้าใจและไม่รับรู้ถึงการคิดนอกกรอบของนักเรียนด้วย เช่น เมื่อก่อนเราอาจคิดว่าการไปเหยียบดาวอังคารเป็นไปไม่ได้ หรือการบินได้เหมือนนกของมนุษย์เป็นไปไม่ได้เช่นกัน แต่ทุกวันนี้เราเห็นว่าทุกอย่างเป็นไปได้เสมอ ถ้าฝึกคิดนอกกรอบ ครูจึงต้องเปิดกว้างรับความคิดของนักเรียนทุกอย่าง

อุปสรรคของการคิดนอกกรอบ

ความฉลาดของมนุษย์ เจ้าสำนักคิดนอกกรอบ เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward de Bono, 2015) กล่าวไว้ว่า ความฉลาดเป็นหลุมพรางอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไม่กล้าคิดให้แตกต่าง ทั้งนี้เพราะคนที่มีประสบการณ์หรือมีความรู้มากเกินไป จะเหมือนน้ำที่ล้นแก้ว มักไม่ยอมรับความคิดที่แปลกใหม่ ทั้งยังมีความเชื่อมั่นในความรู้และประสบการณ์ของตัวเองสูง พร้อมกันนั้นก็มักคิดหาทางออกเวลามีปัญหาในรูปแบบเดิมๆ เพราะคิดว่าตนเองเคยใช้วิธีเช่นนั้นแก้ปัญหาได้ ทั้งที่ตัวแปรของปัญหาอาจเปลี่ยนไปจากเมื่อ 20 ปีก่อนแล้ว จริงอยู่ว่าประสบการณ์และความรู้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความคิดที่ครบถ้วนรอบด้าน แต่จะดียิ่งกว่าหากเราเก็บความรู้ไว้เป็นน้ำครึ่งแก้วที่พร้อมจะเติมน้ำหวานสีใหม่ๆ ลงไป เพื่อให้เกิดน้ำรสชาติใหม่ที่ไม่ซ้ำกับใคร

ความเสี่ยง เป็นอุปสรรคอีกอย่างที่ทำให้คนจำนวนมากไม่กล้าคิดแตกต่าง บางคนไม่กล้าเปลี่ยนจากอาชีพครูไปเป็นนักธุรกิจตอนอายุสามสิบเศษ เพราะประเมินแล้วว่าอาชีพนักธุรกิจมีความเสี่ยงมากกว่า หรือกลัวไปล่วงหน้าว่าถ้าเสี่ยงแล้วทำได้ไม่ดีขาดทุนก็จะเกิดความล้มเหลว บางคนไม่ยอมเลิกกับแฟนทั้งๆ ที่ไม่เข้าใจกันและไม่มีความสุข แต่ก็ไม่กล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่แตกต่าง เพราะกลัวจะเกิดความล้มเหลวตามมา แต่หากเราค้นหาเป้าหมายและความต้องการของเราให้ชัดเจน จากนั้นจึงลองเสี่ยงและเตรียมพร้อมรับมือเต็มเปี่ยมด้วยความตั้งใจและพลังแห่งความสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจำให้ขึ้นใจไว้ว่า ความล้มเหลว ความผิดหวังและปัญหา มีไว้ให้เราคิดหาทางแก้ หากชีวิตไม่มีความเสี่ยงหรือไม่มีความล้มเหลวในวันนี้ก็ย่อมจะไม่มีทางใหม่ๆ ให้เราได้เดินไปสู่ความสำเร็จในวันหน้า

บทสรุป

1+1 ไม่เท่ากับ 2 เสมอไป หากจะคิดให้แตกต่างอย่างแท้จริง สิ่งที่จะต้องลืมให้ได้ในบางครั้งก็คือ ทฤษฎีเดิมๆ ที่เราเคยใช้มองโลกมาตลอดเวลาหลายสิบปี (ศรัณยู นกแก้ว, 2553) บางทีกรอบคือเส้นตรง 4 เส้นมาประกบกัน 4 มุมเป็นสี่เหลี่ยม บางครั้งอาจจะเป็นหกเหลี่ยม หกมุมหรือ กรอบกลมๆ ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน โลกแห่งการสอบและตัดสินใจเลือกคำตอบ อาจจะมีเพียง 1 ข้อที่ถูกต้องที่สุด แต่โลกแห่งความเป็นจริง 1 คำถามมีได้มากกว่า 1 คำตอบ เช่นการเดินทางไปสุโขทัย ใช้เวลาเท่าใด ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเลือกใช้ยานพาหนะชนิดไหนหรือใช้เส้นทางใดในการเดินทาง ถ้าเครื่องบินใช้เวลา 1 ชั่วโมง หรือรถทัวร์ 6 ชั่วโมง แต่ถ้ารถไฟอาจจะใช้เวลาถึง 7-8 ชั่วโมง ดังนั้นถ้าครูจะสอนให้เด็กคิดนอกกรอบ ครูต้องไม่อยู่ในกรอบเดิมๆ มากเกินไป การปลูกฝังและฝึกให้คิดนอกกรอบต้องใช้เวลาจึงจะเชี่ยวชาญ การคิดนอกกรอบนำมาซึ่งการสร้างสิ่งใหม่ๆ ในรูปแบบนวัตกรรม แต่การกระทำที่เพียงต้องการก่อกวนให้หงุดหงิดจากการตอบหรือการถามที่ไม่คิดถึงเหตุและผลเพียงพอ อาจจะนำมาซึ่งการ

หยุดคิดทั้งสองฝ่าย เส้นบางๆ ที่กั้นอยู่ระหว่างคิดนอกกรอบกับตอบไม่คิด จึงบางเบามากจนบางครั้งแทบมองไม่เห็น ขึ้นอยู่กับการก้าวข้ามเส้นจากกรอบการคิดของผู้คิดเอง อย่างไรก็ดี การคิดนอกกรอบที่สมเหตุสมผลนั้นจำเป็นต้องรู้จักกรอบเดิมให้ดีก่อน จะได้ไม่ทำให้เกิดความคิดที่หลุดกรอบมากเกินไป หรือดำเนินการผิดทิศทางไปในลักษณะการรื้อกรอบ หรือเข้าข่ายการตอบไม่คิด

บรรณานุกรม

Edward De Bono. (1970). *Lateral thinking: creativity step by step.* Harper & Row.

Edward De Bono. (2015). *Lateral Thinking Creativity Step by Step.* Harper Perennial New York, USA.

James & Ron: วรพจน์ วงศกิจรุ่งเรือง (แปล). (2554) *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21st Century Skill: Rethinking How Student Learn.* กรุงเทพมหานคร: openworlds

กองวิทยาการ สำนักพัฒนากำลังพล กพ.ทร. (2558). *การคิดนอกกรอบที่อยู่บนหลักการและเหตุผล.* สืบค้นจาก http://www.navy.mi.th/ncd/main/proclaim/store__proclaim/p1300315103132.pdf

ชลาธิป ชาญชัยฤกษ์. *Think outside the box.* สืบค้นจาก http://www.culi.chula.ac.th/salc/images/

เดอะจั๊กส์. (2553). *เนื้อเพลงสุดเขต เสลดเป็ด.* สืบค้นจาก https://www.siamzone.com/music/thailyric/3616

นงลักษณ์ ประเสริฐ และคณะ. (2550). *เทคนิคและการจัดกิจกรรมแนะแนว.* เอกสารเย็บเล่ม โรงเรียนสาธิตจุฬา ฝ่ายมัธยม. กรุงเทพมหานคร.

พัฒนะ มรกตสินธุ์. (2552). *คิดนอกกรอบ...จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง.* สืบค้นจาก http://www.oknation.net

ศรัณยู นกแก้ว. (2553). *7 เทคนิคฝึก "คิดต่าง": Life management* นิตยสาร Secret ฉบับเดือนสิงหาคม.

อภิศักดิ์ สุริยาปกรณ์, (2548). *30 กลยุทธ์ เคล็ดลับ ปรัชญาเพื่อนักบริหารรุ่นใหม่ = Millionaire's strategy* กรุงเทพมหานคร: โอม.

เอ็ดวาร์ด เดอ โบโน. *การคิดนอกกรอบ (Lateral Thinking)* สืบค้นจาก http:www.debonothinkingsystems.com/tools/lateral.htm เมื่อ 23 2559

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน. (2548). *คิดแนวขนาน.* เบรนบิกซ์ บุ๊คส์: กรุงเทพมหานคร

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน. (2553). *คิด ทลายกรอบคิดเดิม เพิ่มพลังคิดสร้างสรรค์ = IThink before it's too late.* กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน; นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี, แปล. (2554). *6 กรอบความคิดเพื่อการตัดสินใจ = The Six Value Medals* กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.รับขวัญ ภูษาแก้ว หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อาจารย์แนะแนวโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม